

Racionálne poznanie Boha u Boethia

Alžbeta Dufferová

SKOF Olomouc 05. – 06. 09. 2016

Abstrakt

Štúdiá skúma racionálne poznanie Boha u Anicia Manlia Severiniho Boethia (480-524) v traktáte *De Hebdomadibus* (respektíve *De Trinitate* I a II). Kriticky ho porovnáva so šiestimi aspektmi Božieho zjavenia: Božie bytie, Božia podstata, Boží charakter, Božia vôľa, Božia existencia a Božie otcovstvo. Pokúša sa o syntézu koncepcie Boha v náuke skúmanej ranokresťanskej racionálnosti, a porovnáva ju so súčasnou „sekularizovanou“. Kládne si otázku, či a do akej miery môže Boethiova náuka byť putom „pravých filozofov“ (E. Steinová), vzájomne a nezávisle prepojených v priestore a čase.

Kľúčové slová

Boethius, *De Hebdomadibus*, *De Trinitate*, Božie bytie, Božia podstata, Božia existencia, Boží charakter, Božia vôľa, Božie otcovstvo

Ako chápať racionalitu

Nadpis štúdie Racionálne poznanie Boha u Boethia sa na prvý pohľad zdá kontroverzným. Ako možno Boha racionálne poznať? Racionalita náleží predsa vede a otázka Boha viere. Zaiste, podľa našej modernej a postmodernej mentality. Ale medzi Boethiom a nami leží 1500 rokov, a presne taký je aj posun medzi chápaním človeka raného stredoveku a človekom dneška. Prvým kľúčom k preklenutiu „vzdialenosti“ medzi Tomášom Akvinským a nami by mohla byť idea, na ktorú poukázala Edita Steinová, keď skúmala pojem „ratio“ u Tomáša Akvinského a porovnávala ho s pojmom u Husserla.¹ Tomáša by ani vo sne nenapadlo v pojme „ratio“ nemyslieť súčasne na prirodzený i nadprirodzený rozum a Husserla zas – bez toho, aby popieral nadprirodzený rozum, predstavovať si pod pojmom „ratio“ čosi iné než len prirodzený rozum. Druhým kľúčom by sme sa pokúsili preklenúť

¹ Porov. STEINOVÁ, Edith: *Husserlova fenomenologie a filosofie sv. Tomáše Akvinského*. Pokus o srovnání, Řím: Křesťanská akademie, A.D. MCMXCVI (1996), 28 s.

vzdialenosť medzi Tomášom Akvinským a Boethiom, čo bolo tiež asi 750 rokov. Na ten použijeme niektoré poznámky z Introduction od Janice L. Schulz a E. Synan k dielu Tomáša Akvinského *An Exposition of the On the Hebdomads of Boethius*. Oba kľúče tvoria prvý krok k tomu, aby sme sa dostali do „sféry“ ranokresťanského myslenia a aby sme mohli hľadať a skúmať v správnom priečinku racionálne poznanie Boha predovšetkým u Boethia.

Druhým krokom je všimnúť si skutočnosť, že všetky náboženstvá vychádzajú z dvoch konštatovaní. Prvým je, že Boh existuje, druhým, že Boh môže byť poznaný. Prvé tvrdenie vychádza z viery, druhé zo skúsenosti. Keďže Božia existencia nepodlieha vedeckým dôkazom – v zmysle ako definujeme vedecký dôkaz dnes – musí byť otázkou viery. Biblický Boh je nad všetkým svojím stvorením, možno ho poznať iba vtedy, keď sa sám dá spoznať. Kresťanstvo vníma Boha ako Osobu, ktorá sa postupne zjavovala vyvolenému národu v Písme Starého a Nového zákona. Zjavenie Boha je teda vo svojej podstate a z pohľadu človeka, vtlesneného do priestoru a času, progresívne a dosahuje svoju plnosť v Ježišovi Kristovi. Poznanie zjaveného Boha v Biblii je poznaním viery. Veriaci človek má takto k dispozícii dva pramene poznania: poznanie rozumom a poznanie vierou. Poznanie vierou je vyššie a zahŕňa v sebe poznanie rozumu, nie opačne. To znamená aj to, že poznanie rozumu môže protirečiť viere, ale poznanie viery neprotirečí (zdravému) rozumu.

Čo možno povedať o Bohu, ktorého nikto nikdy nevidel

Podľa Božieho zjavenia v Písme možno o Bohu povedať viacero vecí. Múdri to zhrnuli do šiestich bodov. My sa nimi budeme riadiť a usilovať sa do nich napasovať niečo z racionálneho poznania Boha u Boethia v jeho pozoruhodnej argumentácii, ktorá v priebehu dejín bola viackrát upravovaná, rôznym spôsobom pochopená, a preto aj skomolená. V tejto štúdií si nemôžeme dovoliť pre časovú i priestorovú obmedzenosť vyložiť ani len tie najdôležitejšie aspekty naznačenej problematiky, ale dotkneme sa niektorých takých momentov, ktoré by mohli podnietiť naše zamyslenie sústredené na výskum stredovekých tém, ktoré, možno na rozdiel od dnešných, nepredstavovali v prvom rade „zaujímavé“, ale predovšetkým zmysluplné a do celkovej mozaiky ľudského života a poslania presne zapadajúce „kamenky“.

1. Božie Bytie je celkom nezávislé od všetkého čo stvoril. Je životom a životodarným bytím (hebrejský tetragram zostavený zo štyroch spoluhlások JHVH zjavuje jeho podstatu – Som, ktorý som, t. j. Som, ktorý má bytie sám v sebe Ex 3,14). Mojžiš postrehol, že oheň nestrávil ker, v ktorom sa mu Jahve zjavil. 2. Božia podstata – Boh je duchovná bytosť, čistý

a nekonečný Duch, ktorý vnáša do chaosu kozmos, tmu zalieva svetlom (Gn 1,2n), nemá hmotné telo ako človek, ktorý je súčasne aj duchovným bytím, je nekonečný, všetko vie, je dokonalý, totálne presahuje našu ľudskú obmedzenosť i celý vesmír, je všadeprítomný, transcendentný, nezávislý, všemohúci (všetko prestupujúca prítomnosť a moc) a zároveň imanentný (prítomný a nápomocný každému svojmu stvoreniu). 3. Boží charakter – To, že Boh je osobná bytosť znamená, že je bytosťou rozumovou, inteligentnou a morálnou, vie o sebe samom a sám o sebe rozhoduje. Je zvrchovanou myslou a zdrojom akejkol'vek rozumnosti vo vesmíre. Nezávislosť mysliaceho stvorenia je odrazom Božieho charakteru, dokonalého v transcendentnosti a imanentnosti. Božie vlastnosti vlastne vyjadrujú vzťah, ktorý Boh uzatvára s tými, ktorí pociťujú, že ho potrebujú. Najvyššia jeho vlastnosť, z ktorej sa odvádzajú všetky ostatné, je svätosť. 4. Božia vôľa – Absolútna zvrchovanosť Boha znamená, že Boh má svoje plány, ktoré uskutočňuje ako chce a kedy chce. Treba rozlíšiť medzi Božou vôľou, ktorá určuje človekovi, čo má robiť a medzi Božou vôľou, ktorá určuje, čo Boh sám bude robiť. Tá prvá je prikazujúca vôľa, tá druhá deklaratívna. Tak v Starom, ako aj v Novom zákone nachádzame pôsobivé príklady na to, ako stojí Božia vôľa v protiklade k ľudskej nevere. Kresťania sú presvedčení, že Ježišova prosba „Buď vôľa tvoja tak v nebi ako aj na zemi“ bude vypočutá. Je tajomstvom ako sa nakoniec zladí Božia zvrchovanosť s ľudskou zodpovednosťou, ako človek so svojou skutočnou slobodou spočinie vo vôli Stvoriteľa, ktorý človeka stvoril pre seba. 5. Božia existencia – Podstatou Božieho života je spoločenstvo troch osôb, Otca, Syna a Ducha, a to od večnosti. Boh túžil od večnosti otvoriť toto spoločenstvo morálnym tvorom – ľuďom, ktorých stvoril na svoj obraz, čo je aj cieľom vykúpenia. Toto spoločenstvo sa má stále obnovovať. Vykupujúca láska človeka vyslobodzuje a obnovujúca láska ho pretvára pre spoločenstvo s Bohom (tajomstvo Najsvätejšej Trojice). 6. Božie otcovstvo – Boh vstupuje ako Osoba do osobných vzťahov. Ten najbližší a najhlbší je otcovský. Otec je prvou osobou Trojice. V Písme poznáme stvoriteľské, teokratické, plodiace a adoptujúce otcovstvo. To posledné sa vzťahuje na tých, ktorí ho prijali a uverili v jeho meno a dostali preto moc stať sa Božími deťmi, ktorí sa narodili z Boha (porov. Ján 1,13). Toto sa týka veriacich. O neveriacich Písmo nič nehovorí (iba raz konštatuje v Žalme 13 a 53, že ten, čo si vo svojom srdci hovorí „Niet Boha“, je blázon), ani o tom, žeby vykupiteľské otcovstvo platilo pre všetkých ľudí. Zo synovstva vyplýva voči Bohu povinnosť poslušnosti, úcty a pokory.²

² Porov. NOVÝ BIBLICKÝ SLOVNÍK. Preloženo z anglického originálu New Bible Dictionary © Inter-Varsity Fellowship 1962, second revised edition © 1982 Universities and Colleges Christian Fellowship, Preklad Mgr.

Tento prehľad naznačuje, čo všetko sa možno o Bohu dozvedieť z Biblie s rozšíreným pohľadom na inovercov i na neveriacich. Našej štúdiu slúži ako rámec, do ktorého sa podľa možnosti umiestňujú najzákladnejšie koncepty súvisiace s Bohom, ktoré použil Anicius Manlius Severini Boethius (480-524). K tomu slúži aj spis Stephanie Vesper, predložený na Johann Wolfgang Goethe-Universität vo Frankfurte nad Mohanom s názvom *Christliche Emanationslehre und Trinität in den Traktaten De Hebdomadibus und De Trinitate I und II des Boethius*, ako aj štúdia Václava Němca *Problém Ontologické difference jsoucna a bytí u Božthia* i anglický úvod a preklad *Introduction and translation by Janice L. Schultz and Edward A. Synan* k traktátu Tomáša Akvinského *An Exposition of the "On the Hebdomads" of Boethius*. Nápomocným je aj spis Tomáša Akvinského *Rozdělení a metody vědy. Komentář k Boethiovu spisu „De Trinitate“*, Q. 5-6, s prekladom a úvodnou štúdiou Tomáša Machulu.

Racionálne poznanie Boha podľa Boethia – pokus o syntézu

Zosystematizovať Boethiov koncept Boha do šiestich zmienených bodov predstavuje pokus o prehľadné usporiadanie ranokresťanského vnímania Boha s puncom, ktorý mu dal Boethius. Je jedným z hlavných cieľov tohto spisu. Okrem toho je tu aj zámer pritiahnúť pozornosť akademickej obce na inšpiratívne podnety Boethiovho myslenia s dôrazom na jeho prekvapivo osviežujúce a obohacujúce poznanie Boha a stvoreného sveta s náznakmi podstatne hlbších odpovedí, než na aké sme bežne zvyknutí.

Božie bytie

Zdá sa, že Boethius inak vysvetľuje pojem bytia (*das Sein*) v *De Hebdomadibus* a inak v *De Trinitate*. Stephanie Vesper v 59. poznámke svojej štúdie *Christliche Emanationslehre und Trinität in den Traktaten De Hebdomadibus und De Trinitate I und II des Boethius*³ poukazuje na nutnosť „vziať do úvahy, že Boethius bytie v *De Hebdomadibus* vyjadruje pomocou *esse*, zatiaľ čo v *De Trinitate* ho označuje ako *id quod est*, čo v *De Hebdomadibus* je bytie-veci (*Sein-der-Dinge*). Skrze to bude v oboch traktátoch rôzny doplňujúci opis

Alena Koželuhová, PhDr. Hana Nezbedová, ThMgr. Bohuslav Procházka, Jiří Štifter, ThMgr. Rostislav Matulík. Praha: Návrat domů, 1996. 1243 s. s. 112-114, ISBN 80-85495-65-1.

³ VESPER, S., *Christliche Emanationslehre und Trinität in den Traktaten De Hebdomadibus und De Trinitate I und II des Boethius*, in http://hottopos.com/convenit5/04.htm#_ftn1, 18 s. [02.06.2016], s. 18.

podkladu bytia“⁴. Ak vezmeme do úvahy aj poznámku č. 36, na ktorú sa poznámka č. 59 odvoláva, zistíme, že Boethius poznáva, že „to, čo je“, je odlišné od toho „čo sa stalo“. Na jednej strane (v Traktáte III) výrazom „to, čo je“ (*das Seiende*) označuje bytosť, ktorá prijala svoju *formu essendi* a tým cez ňu „to, čo je“ 'sa stalo'. Na druhej strane (v Traktáte I) Boethius vníma, že „to, čo je“ (*das Sein*) sa vzťahuje na bytie, ktoré rovnomerne je tým, čím je, v tom, čo ono je. „Čo ale nie je toto a tamto, ale je len jedno toto, čo je naozaj 'to, čo je'.“⁵

Je možné, že Boethius nie náhodou, dokonca omylom označil bytie ako „esse“ v *De Hebdomadibus* a „id quod est“ v *De Trinitate*, ale cielene? Všimnime si, že v *De Hebdomadibus* tiež používa výraz „id quod est“, ale na označenie bytia veci, teda niečoho, čo je kontingentné. S. Vesper poznamenáva, že Boethius v *De Hebdomadibus* zo začiatku ešte nerozlišuje medzi prvým absolútnym bytím a konečným *id quod est*.⁶ Z toho vyplýva, že Boethius v *De Trinitate* skúma Božie bytie z iného zorného uhla ako v *De Hebdomadibus*.

Nazdávam sa, že *De Hebdomadibus* skúma Bytie ako také z metafyzického uhla, z pohľadu prvej filozofie ako prvú príčinu, v *De Trinitate* konkrétnejšie a na základe Zjavenia, s dôrazom na Subjekt posvätnej doktríny, ako „esse“ skonkretizované do „id quod est“.

Tomáš Akvinský – vysvetľuje T. Machula – preberá od Boethia v *De Trinitate* q. 5, a. 4 výraz „teológia“ – božská veda – a označuje ňou dve veci: 1. Metafyziku, filozofickú teológiu alebo prvú filozofiu ako náuku o súcne ako súcna a o jeho príčinách, z ktorých prvou je Boh; zaoberá sa božskými vecami nie ako svojím predmetom (subjektom), ale ako princípom svojho predmetu a 2. Teológiu, ako ju chápeme dnes, tú však označuje ako „*sacra doctrina*“ – je to náuka o Bohu, ktorá vychádza z Božieho zjavenia v Písme, skúma božské veci ako svoj predmet. Prvý druh teológie je prirodzená teológia, druhý nadprirodzená teológia. Líšia sa od seba aj metódou, ktorú používajú.⁷

⁴ „Hinzu kommt, daß Boethius das Sein in *De Hebdomadibus* mit *esse* ausdrückt, während er es in *De Trinitate* als *id quod est* bezeichnet, was wiederum in *De Hebdomadibus* das Sein-der-Dinge ist. Dadurch wird in beiden Traktaten zusätzlich eine unterschiedliche Seins-Grundlage beschrieben“. In VESPER, S., *Christliche Emanationslehre und Trinität in den Traktaten De Hebdomadibus und De Trinitate I und II des Boethius*, http://hottopos.com/convenit5/04.htm#_ftn1, 18 s. [02.06.2016], s. 18.

⁵ „Boethius bezieht sich in Traktat I mit seiner Aussage „das, was ist“ nicht auf ein ‚Gewordenes‘, wie Traktat III. Dort ist „das, was ist“ das Seiende, welches seine *forma essendi* empfangen hat und dadurch „das, was [sc. es] ist“ ‚geworden ist‘. In Traktat I jedoch bezieht sich „das, was ist“ auf das Sein, welches einheitlich das ist, was es ist, in dem, was es ist. „Was aber nicht dies und das ist, sondern nur ein Dieses ist, das ist wahrhaft, das, was ist.“ A.a.O., Traktat I, II, Z. 37-39“. Porov. tamže, pozn. č. 36. Preklad Duff.: „Boethius vzťahuje svoj výraz „to, čo je“ v Traktáte I nie na nejaké „čo sa stalo“, ako Traktát III. Tam totiž „to, čo je“ je bytosťou (das Seiende), ktorá prijala svoju *formu essendi* a cez ňu „to, čo [es] je“ 'sa stalo'. V Traktáte I sa však „to, čo je“ vzťahuje na bytie (das Sein), ktoré je rovnomerne tým, čo je, v tom, čo je. „Čo ale nie je toto a tamto, ale je len jedno toto, čo je naozaj to, čo je.“

⁶ Porov. Tamže, s. 2.

⁷ Porov: AKVINSKÝ, T. (2005) *Rozdělení a metody vědy*, s. 14-16.

Doteraz povedané by sme zhrnuli tak, že Božie bytie skúma Boetius z dvoch hľadísk: z prirodzeného – metafyzického hľadiska, či filozofickej teológie, tu skúma Boha ako „*esse*“ a z nadprirodzeného – teologického ako „*sacra doctrina*“, kde označuje Božie bytie ako „*id quod est*“.

Božia podstata

Stephanie Vesper vo svojej štúdií o kresťanskej emanácii v *De Hebdomadibus*, nazvanom tiež Spis axióm (*Axiomenschrift*), v ktorom A.M.S. Boethius odpovedá diakonovi Jánovi na otázku „ako substancie v tom, čo sú, môžu byť dobré, hoci nemôžu byť žiadnym substanciálnym dobrom“ a ako ranokresťanský mysliteľ skúma a konštruuje celú sústavu deviatich axióm, tvoriacich základ jeho argumentácie a schému pri jej postupovaní. Poukazuje na protichodnosť, akú Boethius kladie na „*esse*“ (*Sein*) a na „*id quod est*“ (*Sein der Dinge*), na „*simplex*“ (*Einfacher*) a na „*compositio*“, pričom zdôrazňuje, že mnohosť smeruje k podobnosti (*similitudo vero appetenda est*), lebo „*esse*“ „ešte nie je“, pozostáva v dokonalej jednote a jednoduchosti, nič okrem seba samého nemá primiešaného a umožňuje „tomu čo je“ jeho existenciu participáciou na sebe. Naproti tomu „to, čo je“, je, lebo počalo formu bytia, je zložené alebo je zložitou (*Zusammengesetztes*) a môže participovať skrz svoju vlastnú mnohosť na druhom. Pozostáva zo substancie (vlastné bytie) a akcidentov. „To-čo-je“ – bytosť (*das Seiende*) síce vlastní bytie, ale konečné bytie (*endliches Sein*). Takéto „*id quod est*“ dostáva od bytia (*Sein*) „skutočnú formu“, nadobúda svoju formu *essendi*, ktorá spolu s akcidentami nadobúda tvar bytosti. Preto je nutné „*id-quod-est*“ (*Sein der Dinge*) odlišiť od „absolútneho bytia“, ktoré je pôvodcom „*id-quod-est*“. Inak povedané, *esse* je princípom „*id-quod-est*“. Z absolútneho bytia vzniká „to, čo je“, ktoré logicky možno rozlíšiť na substanciu – samotné bytie (*das Selbst-sein*) a na akcidenty. Dokonalé, absolútne bytie pozostáva v Jednote. Ako Jednota spôsobuje zložitou (*Zusammengesetztes*), čím vytvára mnohosť (*Vielheit*), ktorej chýba jednota. Absolútne bytie sa líši od konečného (*Sein-der-Dinge*) tým, že konečnému chýba dokonalosť, o ktorú ale usiluje, hoci ju nedosahuje, iba sa jej pripodobňuje. Boethius ešte nerozlišuje medzi prvým absolútnym Bytím a konečným „*id-quod-est*“. V bytostiach (*Seienden*) však rozlišuje medzi substanciou a akcidentami a tak dokáže abstrahovať „*id-quod-est*“ od vlastností a vznikajúce bytosti vysvetliť emanáciou od absolútneho Bytia.⁸

⁸ Porov. VESPER, S., Christliche Emanationslehre und Trinität in den Traktaten *De Hebdomadibus* und *De Trinitate* I und II des Boethius, in http://hottopos.com/convenit5/04.htm#_ftn1, [18.07.2016], s. 1-2.

Ide tu o opis rozdielu medzi nekontingentnou bytosťou – Bohom a kontingentnými bytosťami. Podstata Božieho bytia z metafyzického zorného uhla spočíva v tom, že jeho Bytie je nevyhnutné, nie je náhodné, ale nutné, nekontingentné. Všetky ostatné bytia sú kontingentné, náhodné.

Boží charakter

Boethius často používa výraz „*esse*“ a kladie ho do kontrastu s „*quod est*“ alebo „*id quod est*“. Interpretácia „*esse*“ sa javí problematická, v priebehu dejín predstavovala nemané ťažkosti. Keď Tomáš Akvinský píše o Boethiovi a jeho *De Hebdomadibus*, používa termíny *essencia* a *esse*. Tak ako z „byť múdrom“ vyplýva múdrosť, zo *sapere sapientia*, tak z *esse* vyplýva *essencia*. Starí Latini nepoužívali latinský výraz *essencia*, ale grécky *ousian*.

Aký je vlastne Boethiov úmysel pri písaní *De Hebdomadibus*? Vyjadril ho v dlhom nadpise svojho traktátu – *quo substantie in eo quod sint bone sint cum non sint substantialia bona*. Chcel zistiť, či substancie, v tom, čom sú, sú dobré, napriek tomu, že nie sú substanciálnymi dobrami.

Podstatnou vlastnosťou Boha je jeho všade a do všetkého presakujúca добрota. Potkneme sa tu na dileme, ktorú sa pokúsil riešiť aj Tomáš Akvinský. Nie je nám jasné, čo presne myslel Boethius pod „*esse*“ (= to be). Či to vnímal ako „the act of being“ ako mu to pripisoval T. Akvinský, alebo ako „the essence“, ktorý jednoducho existuje. *Esse* ako jeden z kľúčových pojmov preto skúmame ďalej.

Sv. Augustín bol Boethiovým majstrom. Podľa neho ultimátna excelencia božského Bytia spočíva v tom, že je Svätý a nemenný, pretože Boh je Dobro, a čokoľvek v akomkoľvek stupni pochádza od Neho – ktorý nie je v nejakom stupni, ale je JE (Vyznania). Vzhľadom na Tomášov komentár k Boethiovi ležia pred nami dve možnosti. Na jednej strane, keď sa Tomáš odvoláva na Boethia, ktorý pod „*esse*“ mienil aj „*act of being*“, teda to isté čo T. Akvinský, v tomto prípade Tomáš Akvinský len spracoval to, čo Boethius chcel povedať. Na druhej strane ale, ak Boethius si pod *esse* predstavoval „*essence*“, potom Tomášov komentár je kreatívne spracovanie Boethiovej dilemy, čím anticipuje plnosť svojho učenia o bytí „*being*“ a dobrote „*goodness*“.⁹

Stephanie Vesper porovnáva termíny v *De Hebdomadibus* – v treťom traktáte tzv. Boethiových *Opuscula sacra* a porovnáva ich s termínmi v *De Trinitate* I a II. Nie sú

⁹ Porov. SCHULTZ, J. – E. A. SYNAN, *Introduction and translation*, s. xxxviii.

totožného obsahu a pôsobia konfúzne. V poslednej, 59. poznámke pod čiarou svojej štúdie, ako sme videli vysvetľuje, že Boethius v *De Hebdomadibus* vyjadruje Bytie (*Sein*) pomocou termínu *esse*, zatiaľ čo v *De Trinitate* ho označuje ako *id quod est*, čo zas v *De Hebdomadibus* je bytím veci (*Sein-der-Dinge*).¹⁰

Božia vôľa

So *Sein-der-Dinge* (*id-quod-est*) podľa Boethia sú viazané vlastnosti, ktoré ale nie sú dokonalé, keďže ide o konečné bytie. Pre svoju nedokonalosť má len účasť na absolútnom bytí v tom, že sa mu podobá.¹¹ Obídeme teóriu emanácie, ktorú vníma Stephanie Vesper v Boethiovej náuke ako plnohodnotnú odpoveď na otázku diakona Jána v *De Hebdomadibus* a obrátíme svoju pozornosť na „esenciálny znak“, na predpoklad, že akékoľvek bytie, aby mohlo povstať z absolútneho bytia, závisí totálne od jeho vôle (*voluntas*), lebo len „vôli absolútneho bytia môžu všetky bytosti ďakovať za svoju existenciu“¹². Článok, ktorý spája a zjednocuje absolútne bytie so všetkými ostatným bytosťami, je jeho vôľa.

Božia existencia

Zatiaľ, čo Boethius na jednej strane vylučuje dokonalú jednotu stvorených vecí s absolútnym bytím, na druhej predkladá vôľu, ktorou sa absolútne bytie aktívne a vedome môže presadzovať. Presadzovanie a uskutočňovanie jeho vôle má významnú funkciu pri objasňovaní tajomstva existencie¹³ Najvyššej Bytosti – Boha. Absolútne bytie (*das absolute Sein*) je totožné s Bohom. Svoju zvrchovanosť potvrdzuje svojou vôľou. Ako sa táto zladí s vôľou slobodných rozumných bytostí, akými sú ľudia, ktorých si stvoril pre seba, zostáva tým, čo sú ešte *in via*, zahalená.

Božie otcovstvo

Boethiovi ide v *De Trinitate* predovšetkým o to, aby vysvetlil a ukázal ako je Boh Trojicou (*Trinitas*). Je to jeden Boh v troch osobách. Otec je Boh, Syn je Boh, Duch Svätý je

¹⁰ Porov. Porov. VESPER, S., Christliche Emanationslehre und Trinität in den Traktaten *De Hebdomadibus* und *De Trinitate* I und II des Boethius, in http://hottopos.com/convenit5/04.htm#_ftn1, [25.08.2016], s. 1, 18.

¹¹ Porov. Tamtiež, s. 3.

¹² Tamtiež, s. 4.

¹³ Porov. Tamtiež, s. 4.

Boh. Ten istý predikát u všetkých Troch, čo znamená, že Osoby majú rovnakú podstatu (*Substanz* = „to, čo je“). Aby Boethius vysvetlil jednotu, porovnáva Boha s Bytím (*Sein*), so „skutočnou formou“ (*mit der wahren Form*). Vysvetľuje aj tu, aj v *De Hebdomadibus*, že Bytie (*Sein*) a Bytosť (*Seiende*) nie sú totožné, iba podobné. Bytie je absolútne Bytie, bez rozdielností v sebe. Boh sa v ničom nelíši od Boha, ani v akcidentoch, ani v podstate, a preto je totálne jednoduchý, neobsahuje nijakú zložitosť, ani mnohosť, je Jednota. Podobne ako je to s rôznymi vlastnosťami Boha, tak je to aj s jeho Osobami. Podľa Boethia ide len o opakovanie Jednoty.¹⁴ Pozoruhodný postreh, vynímajúci sa pokorou autorovej snahy „veriť, aby rozumel“. Otcovstvo je – ako sme už uviedli – najbližší a najhlbší osobný vzťah Boha k človekovi, ale aj opačne. Je to tajomstvo, odhalené len veriacim, čo sa usilujú pestovať vzťah k Bohu synovskou oddanosťou, pokorou a poslušnosťou, podriadením sa tomu, čo Boh ustanovil od počiatku sveta.

Dalo by sa tu uvažovať o trendoch, ktoré zanechala evolučná teória, dávno vyvrátená, o údajnom vývoji morálky a etiky ľudstva, z čoho je už len skok k tomu, aby sme dali zelenú pre vytvorenie etiky a morálky podľa vlastných chŕtok a vhodností.

Miera, v akej sa Boethius stáva putom pravých filozofov

Bez okolkov, v intenciách sv. Edity Steinovej, možno odpovedať, že v takej miere sa Boethius stáva putom „pravých filozofov“, v akej hľadal svojim filozofovaním pravdu, tak on, ako aj hociktorý filozof v akomkoľvek období ľudských dejín. Pravda je právom čistej teórie, dnes tak zaznávanaj a znevažovanej. V „poznání pravdy totiž naplňuje intelekt zmysel svojej existencie a dosahuje najvyššiu možnú podobu s Bohom a blaženosťou“¹⁵. Kto pri svojom filozofovaní nehľadá pravdu, dokonca ju popiera, stráca nárok na to, aby bol spoľahlivým a dôveryhodným mysliteľom. Stáva sa sofistom, akokoľvek spôsobilým, schopným či vzdelaným. Neviaže ho puto pravých filozofov, ktorí sú viazaní medzi sebou nezávisle od priestoru a času.

Dnešná doba sa už neuspokojuje s metodickými úvahami. Ľuďom chýba opora, ktorú hľadajú. Chcú takú pravdu, či „filozofiu života“, ktorá sa osvedčí v živote. A takú možno nájsť (nielen) u sv. Tomáša¹⁶, ale aj u Boethia.

¹⁴ Porov. Tamtiež, s. 6.

¹⁵ STEINOVÁ, E. *Husserlova fenomenologie a filosofie sv. Tomáše Akvinského*, s. 17.

¹⁶ Porov. Tamtiež, s. 13.

Použitá literatúra

AQUINAS, St. Thomas, *An Exposition of the „On the Hebdomads“ of Boethius. Introduction and translation by Janice L. Schultz and †Edward A. Synan.* Washington, D.C.: The Catholic University of America Press, 2001. 136 p. ISBN 0-8132-0994-3.

AKVINSKÝ, T. *Rozdělení a metody vědy. Komentář k Boethiovu spisu „De Trinitate“, Q.5-6.* Překlad a úvodní studie: Tomáš Machula. Praha: KRYSTAL, 2005¹. 135 s. ISBN 80-85929-73-2.

NOVÝ BIBLICKÝ SLOVNÍK. Přeloženo z anglického originálu New Bible Dictionary © Inter-Varsity Fellowship 1962, second revised edition © 1982 Universities and Colleges Christian Fellowship, Překlad Mgr. Alena Koželuhová, PhDr. Hana Nezbedová, ThMgr. Bohuslav Procházka, Jiří Štifter, ThMgr. Rostislav Matulík. Praha: Návrat domů, 1996. 1243 s. ISBN 80-85495-65-1.

SCHULTZ, J. – E. A. SYNAN, *Introduction and translation.* Xi-Ixvii p. In AQUINAS, St. Thomas, *An Exposition of the „On the Hebdomads“ of Boethius. Introduction and translation by Janice L. Schultz and †Edward A. Synan.* Washington, D.C.: The Catholic University of America Press, 2001. 136 p. ISBN 0-8132-0994-3.

STEINOVÁ, E. *Husserlova fenomenologie a filosofie sv. Tomáše Akvinského.* Pokus o srovnání, Řím: Křesťanská akademie, A.D. MCMXCVI (1996), 28 s. ISBN bez.

VESPER, S. *Christliche Emanationslehre und Trinität in den Traktaten De Hebdomadibus und De Trinitate I und II des Boethius,* in http://hottopos.com/convenit5/04.htm#_ftn1, 18 s. [25.08.2016].

Autor

Doc. Dr. theol. Sr. Dominika Alžbeta Dufferová, OSU, PhD.

Katedra etiky a morálnej filozofie

Filozofická fakulta

Trnavská univerzita v Trnave

Hornopotočná 23

918 43 Trnava

www.truni.sk

alzbeta.dufferova@truni.sk

alzbeta.dufferova@gmail.com